

Henkilökohtaista apua myös lapsille ja nuorille

Myös vaikeavammaisella lapsella ja nuorella on oikeus henkilökohtaiseen apuun. Henkilökohtainen apu mahdollistaa lapsen oikeuden toimia ikätasoonsa nähden kuten muutkin lapset ja tehdä asioita ilman vanhempiaan. Alaikäisten henkilökohtainen apu kasvanut kuitenkin suhteessa hyvin vähän, kun taas muissa ikäryhmissä henkilökohtaisen avun saajien määrä on moninkertaistunut.

Henkilökohtaisen avun 0 - 17-vuotiaita asiakkaita vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut (2006 alkaen) (id:3434)

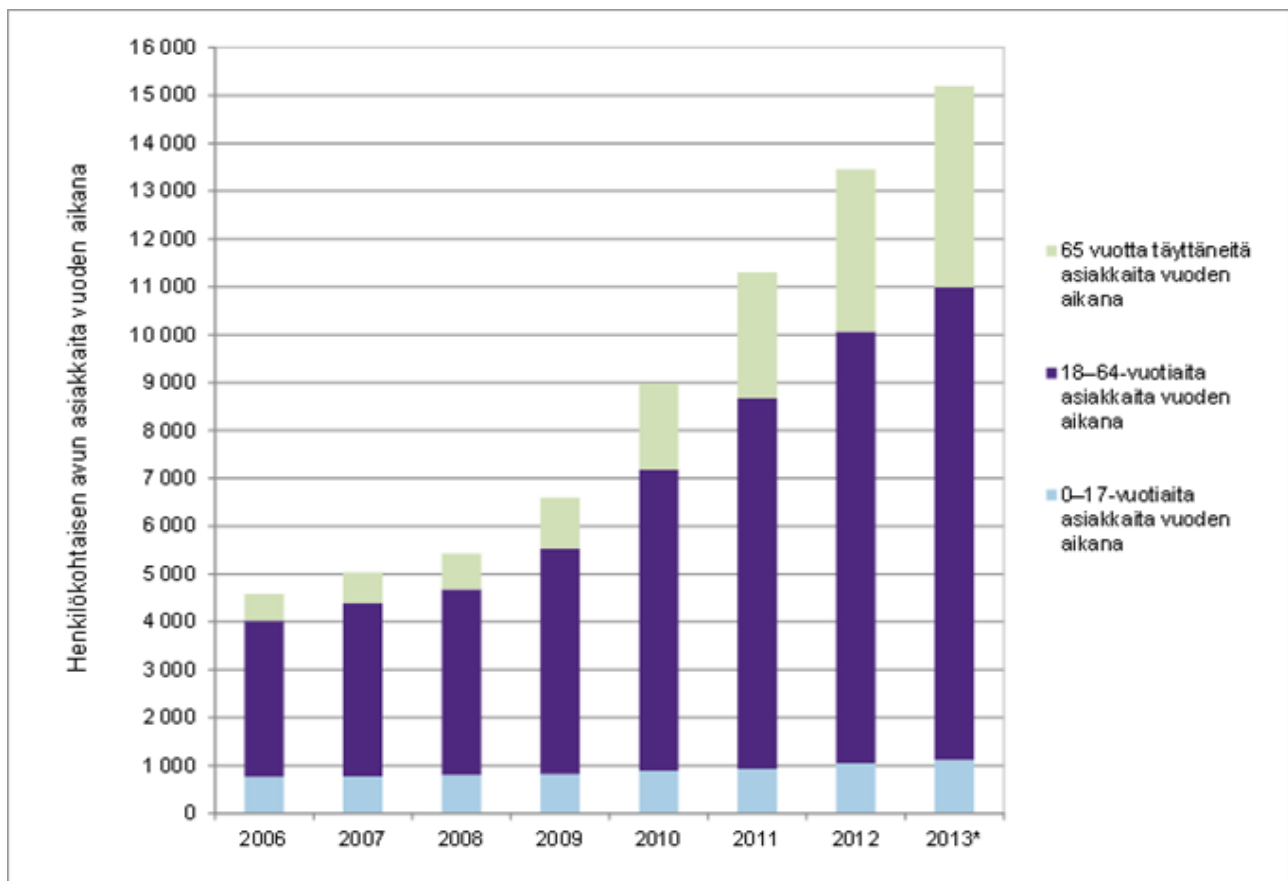
2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014

Koko

maa 358 yhteensä 757 778 806 814 889 929 1041 1123 1203

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2015

Kaikki henkilökohtaisen avun asiakkaat:

Vammaisten palvelut 2013 – Kuntakyselyn osaraportti. THL 2014.

Esimerkkejä tilanteista, joissa lapselle tai nuorelle on myönnetty henkilökohtaista apua:

- *Usealla alle 5-vuotiaalla lapsella (etenevät sairaudet) on kotona henkilökohtainen avustaja. Avustajan työhön sisältyy paljon hoitoon ja hoivaan liittyviä työtehtäviä. Palvelu mahdollistaa sen, että lapsi saa olla kotona omien vanhempien ja sisarusten kanssa, henkilökohtainen apu on myös vaihtoehto laitosasumiselle. Henkilökohtaisella avulla halutaan taata lapsen kotiympäristö ja tutut ihmissuhteet. Järjestely mahdollistaa myös vanhempien työssäkäynnin.*
- *Henkilökohtaista apua on myönnetty 8-vuotiaalle lapselle, jolla on neurologisia ja tunne-elämän ongelmia. Tässä tapauksessa henkilökohtainen apu tukee lapsen vanhempien jaksamista sekä toimii avohuollon tukitoimena.*
- *5-vuotiaalla lapsella on henkilökohtainen avustaja päiväkodissa. Avustaja mahdollistaa lapsen ryhmässä toimimisen, koska päiväkodin omat resurssit eivät riitä. Ongelmana on ollut se, että vaikka vanhemmat toimivat virallisesti työnantajina, niin he eivät ole millään tavalla esim. rekrytointiprosessissa mukana. Käytännön asiat hoidetaan päiväkodin henkilöstön kanssa.*

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat, kun avustettava on lapsi tai nuori:

Kun henkilökohtaista apua järjestetään alaikäiselle, tulisi erityistä huomiota kiinnittää sopivan järjestämistavan valintaan. Perheille tulisi kertoa henkilökohtaisen avun eri järjestämistavoista ja lapsen oma mielipide ja toiveet tulisi selvittää.

Työnantajamalli, jossa vammainen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan työnantajana:

Työnantajuuteen liittyvä merkittävä oikeudellinen vastuu, minkä vuoksi henkilökohtaista apua ei tule järjestää siten, että alaikäinen toimii työnantajana. Alaikäinen voi lähtökohtaisesti tehdä vain oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Työsopimus avustajan kanssa ei ole lapselle tai nuorelle tällainen oikeustoimi.

Vammaispalvelulaissa ei ole lainkaan arvioitu tilannetta, jossa huoltaja toimisi edunvalvojan roolissa alaikäisen lapsensa avustajan työnantajana – järjestelyä ei ole pohdittu lapsen, huoltajan eikä avustajan näkökulmasta. Alaikäiseltä henkilökohtaisen avun käyttäjältä ei voi vaatia, että hän millään tavalla joutuisi vastuuseen työsuojelullisista asioista. Henkilökohtaisen avustajan tulisi saada tieto siitä, miten hänen tulee menetellä, jos hän epäilee, että johonkin avustamistilanteeseen liittyy työsuojelullinen ongelma. Tällä hetkellä kysymys työnantajuudesta on palveluja suunniteltaessa saatettu jättää kokonaan käsittelemättä ja perheissä on päädytty vaihtelemaan ratkaisuihin sen suhteen, kuka merkitään työnantajaksi. Palvelun saamisen edellytyksenä ei voi olla se, että vanhempi suostuu työnantajaksi.

Palvelusetelimalli, jossa kunta antaa vammaiselle ihmiselle avustajapalveluiden hankkimista varten palvelusetelin:

Vammaisen henkilön ja palveluntuottajayrityksen välille syntyy kuluttajaoikeudellinen sopimus.

Alaikäinen eli vajaavaltainen voi tehdä oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Kuluttajana hän voi ostaa ikäkaudelleen sopivia ja arvoltaan suhteellisen vähäpätöisiä tuotteita, eikä henkilökohtaisen avun voida katsoa kuuluvan tällaisiin.

Avustajapalvelumalli, jossa kunta järjestää henkilökohtaista apua hankkimalla alaikäiselle vammaiselle henkilölle avustajapalveluja palvelutuottajilta tai järjestää palvelun itse tai muiden kuntien kanssa:

Avustajapalvelussa vaikeavammaisella henkilöllä on sosiaalihuollon asiakkaan asema. Lapsen tai nuoren itsemääräämisoikeus ja omat toiveet tulisi ottaa huomioon henkilökohtaisen avun palvelua suunniteltaessa että palveluntuottajan toiminnassa. Työturvallisuusvastuut ym. työsuhteeseen liittyvät vastuut sen sijaan ovat palveluntuottajalla. Tämä malli soveltuu alaikäisen henkilökohtaiseen apuun useimmiten. Myös vanhemmat hyötyisivät tästä sikäli, ettei heidän ei tarvitse toimia työnantajana.

Juhon tarina

Henkilökohtaisella avulla voi olla merkittävä rooli vammaisen lapsen ja nuoren itsenäistymisessä ja aikuistumisessa. Tämä on Juhon tarina siitä, miten 12-vuotiaasta pojasta on kasvanut reipas ja rohkea 18-vuotias nuori mies perheensä tukemana ja henkilökohtaisen avustajan avustamana.

Juholla on Downin syndrooma. Hän on juuri aloittanut opiskelut ammattiopistossa. Juho on suorittanut oppivelvollisuutensa omassa lähikoulussa integroituna normaaliluokkaan ja hänellä on ollut koko ajan koulunkäynnin tukena henkilökohtainen avustaja.

Juho ja hänen perheensä saivat tietoa henkilökohtaisen avun mahdollisuudesta kuntoutusohjaajalta, kun Juho oli 12-vuotias. Ilman kuntoutusohjaajan tukea perhe olisi tuskin osannut itse lähteä niin hyvissä ajoin hakemaan Juholle avustajaa. Alussa keskusteltiin Juhon itsenäistymisestä ja mahdollisuudesta käydä harrastuksissa itsenäisesti, ilman vanhempia kuten muutkin sisarukset.

Juholle myönnetyn henkilökohtaisen avun tarkoituksena oli tukea itsenäistymistä ja itsenäistä suoriutumista. Juho löysi mieleisen ja luotettavan avustajan helposti, sillä koulusta tuttu avustaja oli kiinnostunut Juhon avustamisesta myös vapaa-ajalla. Juho ei puhu, vaan käyttää kommunikointiin tukiviittomia ja kuvia. Tämän vuoksi osaavan avustajan löytyminen oli tärkeää, jotta Juho tulee ymmärretyksi avustamistilanteissa.

Lapsena henkilökohtainen apu oli tärkeää, jotta Juho saattoi käydä avustajan kanssa harrastuksissa välillä ilman vanhempia, kuten muutkin samanikäiset lapset. Juho kävi avustajan kanssa mm. kirjastossa, elokuvissa ja hampurilaisella. Juho haki apua vuonna 2009 aluksi 5 tuntia kuukaudessa. Tällä hetkellä täysi-ikäiselle Juholle on myönnetty henkilökohtaista apua vapaa-ajan toimintoihin 30 tuntia/kk. Juhon intohimona on musiikki. Juho käy avustajan kanssa konserteissa, teatterissa, lavatansseissa, keilaamassa, mini-golfaamassa, ja tietenkin hampurilaisella. Juho tarvitsee henkilökohtaista apua kaupungilla liikkumiseen, julkisten kulkuneuvojen käyttämiseen, kellon ja rahan arvon ymmärtämiseen sekä asioimiseen esimerkiksi kaupassa ja lääkärissä.

Henkilökohtaisen avun myötä Juhon reippaus ja rohkeus liikkua kodin ulkopuolella on lisääntynyt, samoin kuin rohkeus asiointiin esimerkiksi kaupassa. Juhon vanhetessa reissut ovat pidentyneet. Syyslomalla Juho ja Johanna-avustaja kävivät laivareissulla ja lava-tansseissakin on käyty. Reissuilta kotiudutaan joskus vasta kolmelta yöllä, kuten 18-vuotiailla nuorilla miehillä voi olla tapana. Vanhempien on ollut hienoa huomata, miten ylpeä oma lapsi voi olla, kun hän saa ja osaa hoitaa asioita itse. Omiin juttuihin lähteminen on tärkeää ja siitä kerrotaan myös sisaruksille.

Juhon elämässä henkilökohtainen apu on lisännyt tasavertaisuutta suhteessa muihin samanikäisiin. Juhon kohdalla henkilökohtainen apu on aina toiminut hienosti ja hänen tarpeensa huomioon ottaen. Oma merkityksensä on varmasti myös sillä, että avustaja on sitoutunut ja asiansa osaava. Juho ja hänen perheensä kannustavat muitakin perheitä hakemaan henkilökohtaista apua rohkeasti hyvissä ajoin. Henkilökohtaisella avulla voi olla suuri merkitys itsenäistymisessä ja aikuistumisessa.

